

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*І.І. Рекуненко, д-р екон. наук, професор
С.В. Чорна, здобувач вищої освіти
Сумський державний університет*

Сьогодні у період становлення глобалізаційних процесів особливо важливим постає питання економічної безпеки. І однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека, яка виступає гарантом ефективного та стійкого розвитку суб'єкта господарювання, адже саме формування системи фінансової безпеки є основною умовою розвитку будь-якої галузі економіки. Особливої актуальності набуває фінансово-економічна безпека в умовах інтеграції до світового фінансового простору. Тому, зміни, що відбуваються в сучасній економіці, привертають увагу до необхідності визначення основних ризиків та загроз, що існують на фінансовому ринку країни та впливають на його безпеку.

Відповідно до Методики оцінки фінансово-економічної безпеки затвердженої Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі в «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277, фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1].

Визначення стану безпеки фінансового сектору країни досить складне явище оскільки знаходиться під впливом низки чинників, серед яких суттєвими є рівень розвитку фінансового ринку, несприятливий макроекономічний та політико-правовий клімат для залучення іноземних інвестицій та розвитку внутрішнього інвестиційного процесу. Стан фінансового ринку унеможливує вільне перетікання капіталів до найбільш ефективно працюючих секторів економіки, оскільки основна частина операцій з цінними паперами відбувається за межами організованого ринку. Крім того, фінансовий ринок країни використовується для проведення операцій, пов'язаних з непродуктивним відтоком капіталу, що, в свою чергу, знижує рівень фінансової безпеки в країні. Тобто, фінансова безпека є багатоглядним явищем: по-перше – це складова економічної безпеки, по-друге, економічна безпека – це підсистема національної безпеки держави. Водночас фінансова безпека є складною багаторівневою системою, яку утворюють ряд підсистем (складових), кожна з яких має власну структуру та логіку розвитку.

У практичному плані усі заходи спрямовані на забезпечення фінансової безпеки, мають фокусуватися на конкретних об'єктах – правах, свободах, інтересах і пріоритетах людини та громадянина, суспільних цінностях, суверенитеті та територіальній цілісності держави.

На фінансову безпеку державу впливає ряд факторів, тому для забезпечення її дієвої системи важливо систематизувати явища та події, настання яких становить загрозу інтересам суб'єктів фінансових відносин. Загрози фінансовій безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють суттєву небезпеку національним фінансовим інтересам. Завданнями держави є виявлення загроз, вимірювання рівня їх небезпеки, вжиття адекватних заходів щодо запобігання та усунення загроз, а також негативних наслідків їхнього впливу [2].

На сьогодні не існує єдиної точки зору серед дослідників щодо класифікації загроз фінансової безпеки держави. Проте найбільш поширеною у вітчизняній та зарубіжній практиці є їх класифікація за джерелом виникнення (на зовнішні та внутрішні) та ступенем небезпеки (на наявні, ті що формуються, потенційні та очікувані).

До внутрішніх факторів слід віднести бюджетний дефіцит, низьку ефективність бюджетної та податкової політик, високі темпи інфляції, надмірний рівень внутрішньої заборгованості, курсову нестабільність, низький рівень розвитку фінансового ринку, інвестиційної та інноваційної активності, недостатність золотовалютних резервів, високий рівень доларизації економіки, слабкість грошово-кредитної системи, нестабільність банківської системи, тонізація економіки. Одним із головних внутрішніх викликів фінансовій безпеці виступає рівень інфляції, яка є наслідком порушення рівноваги економічної системи, спаду виробництва і скорочення товарного забезпечення грошової маси.

Головним зовнішнім чинником є процес інтеграції країни у світове співтовариство та спричиняє швидкі темпи зростання зовнішньої заборгованості, обмеження присутності держави на зарубіжних фінансових ринках, вивезенням за кордон валютних запасів, гальмуванням розвитку власної

фінансової інфраструктури та послабленням фінансової самостійності у вирішенні найболючіших питань соціально-економічного розвитку країни. Також не менш вагомою загрозою фінансовій безпеці країни є втручання у національну фінансову сферу міжнародних фінансових організацій. Значна залежність держави від іноземних кредиторів і нагромаджений зовнішній борг підвищують ризик у фінансовій сфері і для економіки країни, особливо у ракурсі нав'язування економічних програм і меморандумів, розроблених цими організаціями, які не завжди є ефективними для певного середовища, окремих обставин та випадків [3].

Виходячи з вищенаведених трактувань щодо загроз фінансової безпеки держави, визначимо найбільш вагомі ризики, що існують в Україні:

- зростання зовнішнього боргу та небезпека загострення фінансової кризи;
- зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективна бюджетна політика щодо формування доходів та витрат бюджету;
- нестабільність законодавства та військовий конфлікт на сході України;
- недостатня інвестиційна активність та нестабільність національної грошової одиниці, високий рівень доларизації;
- низький рівень соціальної орієнтованості економіки та падіння купівельної спроможності населення.

Кожна з наведених загроз має різновекторний характер впливу на фінансову безпеку і її нейтралізація може здійснюватися різними методами, які дають різний ефект. Основне завдання держави в контексті забезпечення фінансової безпеки держави – створення економічного, політичного, правового середовища та інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні суб'єкти господарювання, інвестиційні та інтеграційні процеси. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, у розробці яких критеріями для підтримання фінансової безпеки на макрорівні є її складові, а основними стабілізаційними напрямками можуть бути:

- комплексний підхід до реформування бюджетного процесу на всіх рівнях;
- розробку поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок нарощення власного доходного потенціалу;
- зменшення зовнішнього боргу України шляхом прямого зменшення чистих зовнішніх запозичень уряду;
- забезпечення потреб економічного зростання країни шляхом розробки та впровадження важливої грошово-кредитної політики, стабілізації рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції;
- чітке визначення прав і обов'язків емітентів та інвесторів шляхом розробки ефективної системи державного регулювання ринків капіталу, посилення контролю над дотриманням вимог законодавства, запобігання шахрайству [4].

Тобто підвищення рівня фінансової безпеки держави потребує системних дій, які мають містити в собі механізми у сфері валютної, бюджетної та монетарної політики, а також фондового ринку.

Реалізація викладених заходів є актуальною для України, що вкрай потребує збалансування і комплексної взаємодії всіх гілок влади та суб'єктів господарювання. Дані дії дадуть змогу значно підвищити рівень фінансової безпеки держави та досягти економічного зростання в умовах глобалізації.

Перелік посилань:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // Офіційний сайт. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
2. Фролов С. М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник / С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко [та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова. – Суми: УАБС НБУ, 2015. – 332 с.
3. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 17.
4. Ткаленко С. І. Фінансова безпека держави в умовах посилення глобалізаційних процесів / С. І. Ткаленко // Міжнародна економічна політика. – 2013. – № 1 (18). – С. 101 – 122.